

6326 SAYILI PETROL KANUNU VE DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ PETROL POLİTİKASI 6326 NUMBERED OIL LAW AND DEMOCRATIC PARTY PERIOD OIL POLICY

Yavuz HAYKIR*
Özkan DEMİR**

Öz

Yeraltı kaynakları, devletlerin ekonomik kalkınmasında büyük rol oynayan önemli unsurlardan biridir. Doğal kaynak olarak bilinen yeraltı kaynaklarından biri de petroldür. Petrolün ekonomik değerinin yüksek bir kaynak olduğunun öğrenilmesi, devletlerin petrolün yoğun olduğu coğrafyalara yönelik politikalar belirlemesine yol açmıştır. Bir zamanlar Osmanlı Devleti'nin egemenlik alanında olan Ortadoğu'nun petrol bakımından oldukça zengin bir bölge olduğu ortaya çıkınca, batılı devletler Ortadoğu'yu ele geçirmeye yönelmiş hatta bu uğurda planlar bile yapmıştır.

Anadolu'nun Ortadoğu'ya yakın olması sebebiyle, üzerinde yaşadığımız topraklarda petrolün olabileceğine yönelik çalışmalar XIX. yüzyılın sonlarında başlamıştır. Cumhuriyet dönemine kadar, petrolün bulunması ve işletilmesine yönelik ufak çaplı çalışmalar yapılmışsa da, bu konuda asıl gelişme Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra yaşanmıştır. Cumhuriyet hükümetleri petrol konusunda yasal düzenlemelere başvurarak ilk önce devlet eliyle petrolün üretilmesine yönelik kararlar almıştır. Büyük çoğunluğu ithal edilen petrolü, ülkemizde daha fazla çıkarmak için arama çalışması yapmak ve petrol çıkarmak üzere 1954'te ilk olarak 6326 sayılı kanunla Petrol Kanunu çıkartılmıştır. Ardından 6327 sayılı kanunla Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) kurulmuştur. Petrol Kanunu'yla yabancı şirketlere de petrol arama konusunda ayrıcalıklar verilmiştir. Böylece petrol arama çalışmaları Demokrat Parti Dönemi politikaları ekseninde yabancılar tarafından da yapılmaya başlanmıştır.

Bu çalışmada ilk olarak 1954'te Petrol Kanunu kabul edilene kadar Türkiye'de petrol çıkarma konusunda yaşanan gelişmeler ele alınmış, ardından 6326 sayılı Petrol Kanunu'nun kabul edilmesiyle ortaya çıkan gelişmeler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Petrol, Petrol Kanunu, Demokrat Parti, TPAO, Raman.

Abstract

Underground resources are one of the most important elements playing a major role in the economic development of states. One of the underground resources, which is known as natural resource, is oil. As it is learned that the economic value of petrol is high, this led the world states to the determination of the policies according to the geographies, where oil is intense. When it became

* Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü, yavuzhaykir@hotmail.com

** Okt. Dr., Selçuk Üniversitesi Silifke-Taşucu Meslek Yüksekokulu, ozkandemir@selcuk.edu.tr

Gönderim Tarihi: 07.03.2017
Kabul Tarihi: 10.04.2017

known that the middle east, where was a part of Ottoman Empire, was very rich in oil, the western states tended to take over the middle east, they even made plans for this cause.

At the end of the 19th century, with the reason that Anatolia is near to Middle East, the studies on the possibility of oil in the lands we live on began. Until the Republican period, although small-scale studies on the discovery and operation of oil have been made, the real development in this regard has been experienced after the establishment of the Republic of Turkey. The Republican governments have resorted to legal regulations on oil and made decisions to produce oil at the helm of the state first. The Oil Law was first issued in 1954 with the law numbered 6326 to undertake exploration work to extract more oil in our state. Then the Turkish Petroleum Corporation (TPAO) was established with the law numbered 6327. This Petroleum Law also gives foreign companies the privileges of oil exploration. Thus, oil exploration efforts have begun to be carried out by foreigners on the axis of the Democratic Party period politics.

This study first explored the developments in oil extraction in Turkey until the Oil Law was adopted in 1954, and then the improvements that occurred as a result of the adoption of the Oil Law, numbered 6326.

•

Keywords

Oil, Oil Law, Democratic Party, TPAO, Raman.

GİRİŞ

Petrol; yeraltında rastlanan ve içerisinde parafin olmak üzere çeşitli hidrokarbon bulunan, kendine özgü kokusu olan, koyu renkli, arıılmamış, doğal yanıcı mineral yağdır (Komisyon 2011: 1918). Petrol, dünya tarihine bakıldığı zaman insanoğlunun yabancı olmadığı bir maddedir. Dünya tarihi boyunca birçok medeniyette petrol ve petrol ürünlerinin kullanıldığını görmekteyiz. Petrolün endüstri sektörüne damgasını vurması ise XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile XX. yüzyılda gerçekleşmiştir. Bu bağlamda petrolün ekonomik değerinin oldukça fazla olması, dünya devletlerinin petrol kaynaklarına yönelmesine neden olmuştur. Devletler petrol bölgeleri için büyük bir rekabet savaşın içine de girmişlerdir. Günümüzde de bu rekabet ve savaş büyük bir hızla devam etmektedir (Acar-Bülbül vd. 2011: 29-36).

Dünyadaki petrol bölgeleri içerisinde Ortadoğu'nu büyük bir önemi vardır. Bir anlamda petrol, modern Orta Doğu politikasının şekillenmesinde önemli faktörlerden biri olmuştur. Orta Doğu, I. Dünya Savaşı sonrasında önce büyük güçlerin işgaline uğrayan, ardından petrol rezervleri dikkate alınarak emperyalist devletlerin paylaşım alanı haline gelmiştir (Ayhan 2009: 1).

Bu kapsamda Anadolu'nun Orta Doğu'ya yakınlığı ve petrolün Orta Doğu'da yoğun olarak yer alması sebeplerinden dolayı Anadolu coğrafyası stratejik bir önem arz etmiştir.

Sultan Abdülâziz Paris Sanayi Sergisi Münasebetiyle Fransa İmparatoru III. Napolyon'un daveti üzerine çıktığı Avrupa Seyahatinde, maden ve sanayinin önemini kendi gözleriyle görmüştür. Ülkeye döner dönmez 1810 tarihli Fransız Maden Kanunu esas alınarak Osmanlı şartlarına uygun bir kanun hazırlanması talimatını vermiş ve sonuç olarak 1861 Maâdin Nizamnamesi hazırlanmıştır. Bu ilk maden nizamnamesi bilindiği kadarıyla sadece bir kez kullanılmış; o da, 1867'de Şirket-i Aziziye-i Mısıriyye'ye verilen Katrin ilçesindeki linyit madeni imtiyazı olmuştur. Yine Sultan Abdulaziz döneminde daha kapsamlı olarak hazırlanan Maâdin Nizamnamesi 18 Kasım 1868 tarihinde kabul edilmiştir. Dört bölüm ve 98 maddeden oluşan bu nizamname, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde hazırlanan maden kanunlarının birçoğunun temelini oluşturmuştur. Dünyada ilk petrol kuyusunun, Pensilvanya'da Albay Drake tarafından 1859'da açılmasından sadece 9 yıl sonra bir kanun düzenlenerek, "*zift ve neft ve petrol ve buna benzer cisimlerin*" yeraltında bulunan asıl madenler sınıfına dahil edilmesi önemli bir olaydır. Fakat 1861 ve 1868 Maâdin Nizamnamelerini çıkaran Sultan Abdülâziz belirli bir maden politikası izleyememiştir (Ediger 2007: 88-91).

Osmanlı Devleti'nde petrol çalışmaları, ilk olarak XIX. yüzyılın sonlarında II. Abdulhamit döneminde başlamıştır. İlk arama imtiyazı 1887'de Ahmet Necati Efendi'ye verilerek, İngiliz-Alman ortaklığıyla İskenderun Çengen bölgesinde sondaj çalışmaları yapılmıştır. Bunun yanında 1897'de Sadrazam Halil Rıfat Paşa'ya Tekirdağ Mürefte bölgesinde çalışma yapmak üzere petrol arama ve işletme imtiyazı verilmiştir. 1901 yılının sonuna kadar Tekirdağ bölgesinde yapılan sondajlar sonunda 47 ton ham petrol üretilmiştir (TPAO 2005: 23). 1902 ile 1911 yılları arasında üretilen petrolün tamamı Türk şirketler çıkarılmış ve 135 bin 722 ton ham petrol üretilmiştir (Ökçün 1969: 864).

1914'te Sadrazam Said Halim Paşa tarafından, İngiliz-Alman ortaklığıyla kurulan "Turkish Petroleum Company"e petrol imtiyazı bir anlamda kiralama konusunda iyi niyet mektubu yazılsa da I. Dünya Harbi'nin başlaması üzerine bu girişim sonuçlanamamıştır (Uluğbay 2003: 220-226).

Bu gelişmelerin dışında Cumhuriyet'in ilanına kadar Anadolu'da petrol arama ve işleme konularında fazla bir gelişmenin olmadığı görülür.

1. Tek Parti Döneminde Türkiye'de Petrol Konusunda Yaşanan Gelişmeler

Henüz Cumhuriyet ilan edilmeden evvel Lozan Barış Görüşmeleri'nin kesintiye uğradığı zamanda görüşülen ve Chester Projesi diye bilinen Şarkî Anadolu Demiryolları'na Dair Kanun adlı projeye, inşa edilecek demiryolunun her iki yanındaki 20 km'lik alanda maden arama ve işletme hakkı ABD şirketine verilmiştir (Haykır 2001: 135). Bu proje, bir demiryolu inşa etmenin yanında maden ve petrol elde etme projesi olarak da bilinmektedir. Bu sebeple petrol konusu, Cumhuriyet ilan edilmeden önce TBMM'yi meşgul eden konulardan biri olmuştur (Semiz 1995: 74).

9 Nisan 1923'te TBMM tarafından onaylanan Şarkî Anadolu Demiryolları'na Dair Kanun ile The Ottoman-American Development Company (Chester Grubu) tarafından, Anadolu'da ve Musul, Kerkük, Süleymaniye bölgesinde toplam 4400 km'ye yakın bir demiryolu şebekesi ve kıyılarda üç liman yapılacaktır. Buna karşılık şirket, inşa edilecek yollar çevresindeki toplam 40 kilometrelik alana rastlayan yerlerde bulunacak petrol dahil bütün madenleri 99 yıllığına işletme imtiyazına sahip olacaktır (Tezel 1970: 295). Ancak Lozan Barış Antlaşması'yla Musul meselesinin çözümü daha sonraya bırakılınca Amerikan Hükümeti Chester Grubu'nu desteklemekten vazgeçmiştir. Bunun üzerine sermayedar gruplar finansman desteğini çekmeye başlayınca, Chester Grubu'nun finansman sorunlarının ortaya çıkması üzerine TBMM Hükümeti 18 Aralık 1923'te anlaşmayı feshettiğini açıklamıştır (Can 2000: 327).

Türkiye'de ilk yıllarda petrol faaliyetleri, Osmanlı Devleti zamanında yürürlüğe giren 26 Mart 1322 tarihli (8 Nisan 1906) Maden Nizamnamesi usullerine göre yapılmıştır. Bu nizamname gereğince yabancılara imtiyaz verilebileceği gibi; petrol, zift ve nefit gibi madenlerden % 10-20 vergi alınması kabul edilmiştir¹. Ancak Cumhuriyet yönetiminin siyasi bağımsızlık düşüncesi ve ekonomik millileşme politikası gereğince madenlerin devletleştirilmesi düşüncesi ortaya çıkınca, bu kapsamda yabancı şirketlerin ülkede petrol aramalarına izin verilmemiştir (Demir 1982: 211).

Musul meselesinin çözümünden birkaç ay önce hükümet, maden nizamnamesinde ayrıntısına yer verilmeyen petrol konusunda bir kanun çıkarmak için tasarı hazırlamıştır. Dönemin Ticaret Vekili Ali Cenani Bey TBMM'de, petrol kanunu görüşmelerinde hükümet adına konuşurken kanunun gereklerinden bahsetmiş ve maddeleri hakkında milletvekillerini bilgilendirmiştir. Ali Cenani Bey konuşmasında şunları ifade etmiştir: "...Türkiye hududu dahilindeki bilcümle arazide bitüm ve petrol ve müştakkatı (türevleri) tabiiyesi madenlerinin taharri (arama) ve işletilmesi hakkı Maadin Kanunu hükümlerine tabi olmak kaydıyla hükümete verilmiştir." (TBMM Zabıt Ceridesi 1926: 323).

Yani petrol kanunu için yapılan bilgilendirmede, petrol işlerinin devlete bırakıldığı ifade edilmiştir. Böylece Osmanlı Devleti zamanında yabancılara petrol konusunda verilen imtiyazların artık verilmeyeceği açıklanmıştır. Romanya Petrol Kanunu'ndan esinlenerek hazırlanan kanun tasarısı, mecliste yapılan görüşmelerin ardından 24 Mart 1926'da kabul edilmiş ve 792 sayılı kanun ile "*Petrol Kanunu*" çıkarılmıştır (Resmi Gazete 1926: 1247-1249). Bu kanun; Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde bütün petrol arama ve işletme haklarını hükümete vererek, yabancıların ve yurt içindeki özel iştiraklerin imtiyazlarına son vermiştir. Kanunda petrol arama ve işletme hakları düzenlense de, petrolün nakliyatı ve rafine edilmesi konuları yer almamıştır (Akalın-Tüfekçi 2014: 55).

¹ 26 Mart 1322 tarihli Maden Nizâmnamesi'nin matbu basımı için bkz. Bkz. Milli Kütüphane raf no "EHT 1955 A 1274", 50. maddesi İstanbul, 1322, s. 17.

Türkiye'nin petrol bakımından zengin olan bölgelere yakınlığı, öteden beri Türkiye'de de zengin petrol yataklarının bulunduğu ümidini sürekli canlı tutmuştur (Cillov 1970: 309). Cumhuriyetin ilk yıllarında petrol arama çalışmaları başlamış olmasına rağmen ciddi bir gelişme kaydedilmemiş ve petrol üretimi gerçekleştirilememiştir (Selen 1954: 196). Bunun da önemli sebeplerinden biri petrol arama ve işletmesinin büyük bir sermayeye ihtiyaç duymasından kaynaklanmıştır (Selen 1939-1940: 120).

Bu bağlamda Petrol Kanunu'nun yürürlüğe girmesinin ardından hükümet, petrol aramaları konusunda mali sıkıntıları gidermek amacıyla çözüm yolları aramıştır. Bu sebeple kanunun kabulünden bir yıl sonra, Türkiye'deki petrol ve madenlerin tespit edilerek bir devlet müessesesi tarafından işletilmesi ve bu iş için gerekli sermayenin Türkiye İş Bankası tarafından karşılanması için 9 Mart 1927 tarihinde kararname çıkarılmıştır (BCA 030.18.01.01 / 23.15.9).

Petrolün aranması ve işletilmesi, devletin bu konuda teşkilatlanmasını gerektirmiş ancak Petrol Kanunu'nun uygulanmasını sağlayacak bir kamu kuruluşu 1933'e kadar kurulamamıştır. Dolayısıyla 1933'e kadar Türkiye'de devlet eliyle petrol aramaları ve işletilmesi, şahıs aramaları dışında pek mümkün olamamıştır.

1933 senesi Türkiye petrol araştırmalarında önemli bir yıl olmuştur. Bu tarihte Petrol Arama ve İşletme İdaresi adıyla bir müessese kurularak petrol arama işleri devlet adına bu kurum tarafından yapılmaya başlamıştır (Demir 1982: 211). 20 Mayıs 1933 de çıkarılan 2189 sayılı kanun ile kurulan Petrol Arama ve İşletme İdaresi müdürlüğüne Cevat Eyüp Bey (Taşman) getirilmiş ve Türkiye'de ilk defa petrol kuyusu açmak için sondaj çalışmaları başlamıştır. 2189 sayılı kanunda, kurulan idarelerin Türkiye'de altın, petrol ve bunlarla beraber çıkacak diğer madenleri arayıp işletebileceği, idarelerin bu görevini İktisat ve Maliye Vekâleti'ne bağlı olarak yürütecekleri belirtilmiştir (Resmi Gazete 1933: 2508).

Petrol Arama ve İşletme İdaresi tarafından, yabancı uzmanlar Amerikalı Mühendis William Woodson ve Jeolog Harold Moses ile Türk uzmanlar Jeolog Cevat Eyüp Bey (Taşman) ve Mühendis İhsan Ruhi Bey'in (Berent) kontrolünde Mardin Basbirin'de Türkiye'nin ilk petrol kuyusunu açmak için sondaj çalışmaları yapılmıştır. Tespit edilen sondaj noktasına, 44 bin Türk Lirasına satın alınan kullanılmış makine getirilerek 13 Ekim 1934'te ilk sondaj başlamıştır. İktisat Vekili Celal Bey (Bayar), Yüksek Mühendis Abdullah Hüsrev Bey (Guleman) ve Jeolog Profesör Bartel Granigg'in katılımıyla başlayan Türkiye'nin ilk petrol arama kuyusu olan Basbirin kuyusunun sondajı, verimli petrole ulaşamadığından 15 Haziran 1936'da 1351 metre kazıldıktan sonra bitirilmiştir (Taşman 1949: 19).

Ancak Petrol Arama ve İşletme İdaresi'nin istenilen seviyede çalışma yapamaması üzerine Türkiye'de petrol arama işi, 22 Haziran 1935'te yürürlüğe giren 2804 sayılı kanunla kurulan Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü'ne devredilmiştir. Basbirin kuyusu terk edildikten sonra, MTA Enstitüsü tarafından ikinci petrol sondajı Midyat'ın kuzeyinde Hermis Köyü civarında yapılmıştır. 1937'de başlayan sondaj çalışması sonucunda 354 metrede yoğun gazla rastlanmışsa da verimli olmadığından 1938 yılı ortalarında 941 metre derinlikte kuyu terk edilmiştir (TPAO 2005: 24). Dönemin Başbakanı Celal Bayar, 1 Kasım 1937'de kurulan hükümetin programını meclis kürsüsünde okurken petrol konusuna da değinerek şunları ifade etmiştir:

“...Petrol arama mevzuuna gelince: memleketimizde şimdiye kadar yapılan aramalar her ne kadar hemen işletmeye geçmeyi haklı kılacak bir netice vermemişse de petrolcülük bakımından kuvvetli sayılacak emarelere tesadüf edilmiştir. Sondaj yapılan sahalarda Mardin, Adana, Trakya ve Van civarında on kadar kaynak tespit edilmiştir. Bu sahalarda esaslı sondaj çalışmaları yapılmadıkça önemli petrol hazineleri bulunup bulunmadığı hakkında doğru bir fikir sahibi olmamıza imkân yoktur. Arama süresini kısaltmak ve

tesadüf ihtimallerini arttırmak için sondajları çoğaltmak ve Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü'nün teçhizatını ve elemanlarını ona göre takviye etmek lâzım gelmektedir." (Neziroğlu-Yılmaz 2013: 271)

Irak'ın kuzey kısmında bulunan ve içinde zengin petrol tabakalarına rastlanan bir arazi yapısının benzerleri Güneydoğu Anadolu'da tespit edilmiştir. Bunlardan biri olan Raman Dağı antiklinal kubbesinde (Beşiri kasabası güneyinde) sondaj çalışmaları başlatılmıştır (Darkot 1955: 146).

MTA Enstitüsü tarafından 24 Temmuz 1939'da Batman Raman'da başlayan sondaj çalışmaları 15 Mayıs 1940'ta tamamlanmış ve Türkiye'nin ilk petrol yatağı 20 Nisan 1940'ta Raman'da bulunmuştur. Bulunan petrolün artırılması amacıyla 1942 yılında yine MTA Enstitüsü tarafından Batman Rafinerisi kurulmuştur (MTA 2011: 6). 1940 yılının Temmuz ayında Raman bölgesinde üçüncü petrol kuyusunun kazılacağını açıklayan MTA Enstitüsü Petrol Uzmanı Cevat Eyüp Taşman, Raman bölgesinde 300'den fazla petrol kuyusunun açılacağını ifade etmiştir. Cevat Eyüp Taşman'ın gazeteye verdiği izahatta Raman'da elde edilen petrolün % 15,65 benzin, % 15,31 petrol, % 9,05 motorin, % 5 petrol suyu içerdiği, ayrıca muhtelif yağlardan ibaret olduğu açıklanmıştır (Ulus 1940: 1-2). Ancak Raman-1 adıyla bilinen kuyuda ilk zamanlara günde 11 ton petrol üretimi yapılmışsa da zamanla üretim günde 3 tona düşmüş ve petrol kuyusu su ile dolduğundan 1944'te Raman-1 kuyusu terk edilmiştir (TPAO 2005: 25).

II. Dünya Savaşı devam ederken, bu zamana kadar yabancı şirketler tarafından Türkiye'ye getirilen akaryakıt ürünleri, 1941 yılından itibaren Petrol Ofisi tarafından getirilmeye başlanmıştır. 14 Şubat 1941 tarih ve 2/15169 sayılı Kararname ile kurulan Petrol Ofisi'ne (Kökay 2008: 93), halk ve milli savunma için gerekli olan petrol ve türevlerini satın almak ve satmak, stok yapmak, rafineri kurmak ve ülke içinde akaryakıt nakliyatı yapmak görevleri verilmiştir. Beş milyon lira sermayeyle kurulan Petrol Ofisi'nin ilk müdürlüğüne Talha Sabuncu getirilmiştir (Akşam 1941: 2).

Raman bölgesinde petrol kuyusu sondaj çalışmaları II. Dünya Savaşı sonrasında da devam etmiştir. 1946'da sondaj çalışması bitirilen Raman-8 kuyusundan, 1948'de günde 70 ton ham petrol çıkarılmıştır. Bu gelişmeler devam ederken Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, çalışmaları yerinde incelemek için devlet erkânı ile beraber 3 Mart 1948'de Raman'a ziyarette bulunmuştur (Ulus 1948: 1-2). 1338 metre sondaj yapılan ve 40-50 ton/gün petrol kapasitesiyle açılan Raman-9 kuyusuna İnönü Kuyusu adı verilmiştir (TPAO 2005: 25). Ulus Gazetesi'nin "*İnönü Raman Petrol Bölgesinde*" başlıklı haberine göre üretim ve arama için Raman civarında 20 kuyunun daha açılacağı belirtilmiştir. Ancak daha derin sondajlar yapabilmek için yeni sondaj makinelerine ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir (Ulus 1948: 1). Elde edilen sonuçların ardından petrol üretiminin artacağı düşünülerek, Batman'da yeni petrol rafinerisi inşaatına başlanmış ve 1948 yılının Kasım ayında yıllık 200 ton kapasiteyle faaliyete geçirilmiştir.

Raman çevresinde yapılan çalışmalarla, 1940 yılında Raman-1 kuyusunda petrole rastlanmış, 1945 yılında Raman-8 kuyusunda ticari miktarda petrol bulunmuştur. Ayrıca 1951'de Garzan'da kaliteli petrole ulaşılmıştır. 1954'te TPAO kurulana kadar, 37 adet arama, 7 adet tespit, 13 adet üretim ve 19 adet test kuyusu olmak üzere toplam 76 kuyu açılmıştır (Atalay 2003: 171). 1954 yılına kadar yapılan çalışmalarda 58 bin ton petrol üretimi yapılabilmektedir. Fakat bu miktar o dönem Türkiye petrol ihtiyacının ancak % 5,7'sini karşılayabilmektedir (Komisyon 1973: 141).

2. Demokrat Parti'nin Madencilik ve Petrol Konusundaki Politikaları

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Çiftçi Topraklandırma Kanunu'nun çıkarılarak yürürlüğe konması, Cumhuriyet Halk Partisi içerisindeki görüş ayrılıklarını da ortaya çıkarmıştır. Milletvekili olan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan, 7 Haziran 1945'te "Dörtlü Takrir" adıyla bilinen bildiri yayınlamışlardır (Karpas 1996: 130). Ancak Dörtlü Takrir'in parti tarafından reddedilmesi üzerine parti içi muhalefet daha da artmış; Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan partiden ihraç edilmişlerdir. Celal Bayar da partiden istifa edince bu kişilerin katılımıyla 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti kurulmuştur (Koçak 2012: 16).

14 Mayıs 1950 seçimlerinde birinci parti olarak tek başına hükümeti kuran Demokrat Parti, ekonomide liberalizmi savunarak Devletçilik politikasından uzaklaşmıştır. Demokrat Parti'nin liberalizm anlayışı, sadece özel sektöre yer verilmesi anlamında değil, devlet sektörünün de ekonomide yer almasını kaçınılmaz görüyordu. Bir yandan geleneksel tarım ekonomisinin devam ettirilmesi için devlet tarafından destek verileceği vurgulanırken, diğer yandan da özellikle sanayi kuruluşlarında özel sektörün de yer alacağından söz edilmiştir (Baytal 2007: 551).

9 Mart 1951'de Adnan Menderes'in başkanlığında kurulan II. Menderes Hükümeti, ABD'den bir heyetin Türkiye'ye gelerek ekonomi ile ilgili bir etüt yapmasını istemiş ve 13 kişilik bir kurul tarafından Türkiye'nin ekonomik durumuna dair bir rapor hazırlanmıştır. Kurul başkanı James M. Barker'in ismine atfen hazırlanan Barker Raporu adı verilen bu çalışma hükümete sunulmuş ve madencilik faaliyetlerine dair şu tavsiyelerde bulunulmuştur (BCA, 030.01.0.0 / 134.873.8):

- 1953'ten sonra yatırım programlarının sonuçları belli oluncaya kadar, Zonguldak kömür havzası için hiçbir taahhüde girilmemelidir.
- Özel maden arama ve işletme faaliyetlerine yer verecek madencilik politikası kabul edilmelidir.
- Özel sermaye sahiplerini petrol arama ve işletmelerinden uzak tutma politikası yeniden gözden geçirilmelidir.
- Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü'nün çalışmaları halkın faydalanmasına açık tutulmalıdır.

Raporun ardından yabancı sermayenin Türkiye'ye girmesine yönelik ilk çalışma 1 Ağustos 1951 yılında kabul edilen 5821 sayılı Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu olmuştur. Bu kanunla yabancı sermaye, Türk özel sermayesine açık olan işlerde ayrıcalık öngörmeyecek şekilde, sanayi, enerji, maden, bayındırlık, ulaştırma ve turizm alanlarında çalışabilecektir (Resmi Gazete 1951: 1757-1758).

Yabancı sermayenin ülkemize girişi devam ederken Türkiye'de petrol araştırmaları ve işletmeciliğinin serbest rekabete açılması düşüncesiyle 12 Kasım 1952'de 3/15833 sayılı kararnameyi çıkarılmıştır. Bu kararnameden sonra yabancıların petrol yatırımları konusunda Türkiye'de çalışma yapabileceklerine dair çalışmalar da başlamıştır (Kökyay 2008: 101).

Ancak yabancı sermayenin ülkeye girişiyle ilgili yapılan düzenlemelerin ardından 1954'e kadar istenilen sonuç alınamayınca, hükümet yeni bir yasal düzenleme yapmak durumunda kalmıştır. Bunun üzerine 18 Ocak 1954'te kabul edilen 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile Demokrat Parti, Türkiye'de yabancı sermayenin madencilik ve petrol konuları dahil olmak üzere ülkeye girişine izin vermiştir. Bu kanunla ülkenin iktisadî bakımından gelişimine yararlı ve sadece Türk özel teşebbüslerine açık bulunan her türlü faaliyet sahası, yabancı sermaye yatırımlarına da açık tutulmuştur. Kısaca yurdumuza gelecek olan yabancı sermayeye daha geniş

çalışma imkânı ve hukukî teminat sağlanmıştır (Zarakolu 1954: 594).

Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'nun 1. maddesinde ülkemize yatırım yapacak yabancı sermayenin uymak zorunda olduğu şartlar belirtilmiştir. Buna göre (Resmi Gazete 1954: 8029);

- Gelecek sermayenin memleket ekonomisinin kalkınmasına faydalı olması,
- Yabancıların ancak Türk özel sermayesine açık alanlarda faaliyet gösterebileceği,
- Faaliyet gösterecek yabancılar için hiçbir şekilde imtiyaz verilmeyeceği kabul edilmiştir.

1951 yılında kabul edilen 5821 sayılı Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu'nun ardından yabancılar tarafından ülkemize yapılan yatırımların toplamı 15 milyon 120 bin Türk Lirası civarında olmuştur. Ancak 1954'te çıkarılan 6224 sayılı Yabancı sermayeyi Teşvik Kanunu'nun yürürlüğe girmesinin ardından, aynı yıl yabancıların Türkiye'ye yaptığı yatırımın toplamı 56 milyon 609 bin Türk Lirası olmuştur (Selik 1961: 22). Dolayısıyla yabancı sermayenin ülkeye girişine dair beklentiler gerçekleşmeye başlamıştır.

3. 6326 Sayılı Petrol Kanunu'nun Kabul Edilmesiyle Yaşanan Gelişmeler

1954 yılı petrol yönünden Türkiye için yeni görüşlerin ortaya çıktığı bir dönem olarak kabul edilir. Türkiye'de petrol olduğu kesinleşmiş ve yabancı devletlerin bu konudaki ilgileri ortaya çıkmıştır. Demokrat Parti döneminde taşıt sayısının artması, petrol tüketiminin hızla yükseleceğinin işareti olarak kabul edilmiş ve büyük bölümü ithal edilen petrolün ülkemizde daha fazla çıkarılabilmesi için çalışmaların yapılması zorunluluk olmuştur (Komisyon 1973: 141). Ancak bu konudaki yatırımların büyük sermaye gerektirmesinden dolayı hükümet, yabancı şirketlere de petrol arama konusunda imtiyaz vermeyi düşünmüş ve sonuç itibarıyla yeni bir yasal düzenleme için çalışmalar başlatılmıştır. Petrol konusunda Türkiye'nin teçhizat ve teknik eleman bakımından yetersiz oluşu, petrol alanında yabancı sermayenin devreye girmesi için en makul yol olarak düşünülmüştür.

Petrol Kanunu'nun hazırlanması için bir komisyon kurulmasına karar verilmiş ve Maden Dairesi Müşaviri Safi Teziç, Hukuk Fakültesi profesörlerinden Muvaffak Akbay, Necdet Egeran ve Cevat Eyüp Taşman'dan oluşan bir ekip tarafından bu konuda bir tasarı hazırlanmıştır. Ancak hazırlanan tasarı ile yabancı petrol şirketlerinin yatırıma gelmeyeceği kanaati oluşunca, yabancı bir uzmana ihtiyaç duyulmuştur. O yıllarda İsrail Petrol Kanunu'nu hazırlayan ve ABD'de uzun yıllar Petrol Dairesi Reisliği yapan Max Ball, Türkiye'ye davet edilerek Petrol Kanunu'nun hazırlanması için görevlendirilmiştir (Kökyay 2008: 102). Türkiye'ye gelen Amerikalı Petrol Hukuku Uzmanı Max Ball'ın katılımıyla sekiz kişiden oluşan komisyon çalışmalar yaparak yeni petrol kanununun tasarisını hazırlamışlardır. Komisyonunda görev yapan Necdet Egeran, o yıllarda diğer ülkelerin petrol kanununu hazırlayan hukukçu, jeolog Max Ball ile beraber altı aylık bir çalışma sonucunda yeni petrol kanununun hazırlandığını ifade etmiştir (TPAO 2005: 30).

Çıkarılacak olan petrol kanunun amacı; Türkiye'nin petrol kaynaklarının özel teşebbüs eliyle süratle, kesintisiz ve verimli bir şekilde geliştirilip değerlendirilmesini sağlamak olarak belirtilmiştir. Dönemin İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırçalı, petrol yasa tasarisının Türkiye'nin çıkarlarını en iyi şekilde koruyup gözeticeğini ileri sürerek özel girişimin de içinde bulunacağı Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın kurulacağını ve bu ortaklığın MTA Enstitüsü'nün çalışma alanları içinde bizzat yer alacağını belirtmiştir (Baytal 2007: 553).

Başbakan Adnan Menderes imzasıyla 14 Ocak 1954'te Petrol Kanunu Layihası ve Geçici Komisyon Raporu TBMM Başkanlığı'na sunulurken; petrolün önemi, Türkiye'nin petrol durumu, Türkiye'nin petrol ihtiyacı ve akaryakıt temininde izlenecek yol üzerinde durulmuş daha sonra tasarı hazırlanan Petrol Kanunu'nun maddeleri yazılmıştır.

Petrol Kanunu tasarısı komisyonda görüşülürken, tasarıda yer alan yabancılara tanınacak imtiyazlar dış basında geniş yer bulmuştur. Amerika’da yayın yapan Syracuse Post Standart adlı gazete Türkiye’nin petrol politikası ile ilgili yayımladığı makalede şu tespitlere yer vermiştir:

“...Türkiye’nin devlet malı olan petrol sahalarını yabancı işletmeye açmak suretiyle millileştirme temayüllerinin aksine yol tuttuğunu görmek insana ferahlık veriyor. Türkiye, bu sahaları kendi vasıtalarıyla geliştiremeyeceğini tamamıyla idrak etmiş bulunmaktadır. Ankara, bir dünya petrol politikası çerçevesi dahilinde olmak üzere petrol kaynaklarının geliştirilmesi işini yabancı fertler ve şirketlere bırakmaya karar vermiştir. Anlaşmalar Türkiye’nin askeri ve iktisadi menfaatlerine en uygun şartlarla tanzim olacaktır...” (BCA, 030.01.0.0 / 103.641.8).

Petrol Kanunu’yla ilgili iktidar partisi Demokrat Parti ile muhalefet partisi CHP arasında, komisyon görüşmeleri sırasında oldukça hararetli tartışmalar yaşanmıştır. Özellikle tasarının 136. maddesinin değiştirilmesine yönelik muhalefet partisinin talepleri olmuş ve sonuç olarak bu madde tasarıdan çıkarılmıştır. Tasarıda yer alan 136. madde şunu öngörüyordu²;

“Bu kanuna göre verilmiş olan arama veya işletme ruhsatnameleri, belge veya bunların muaddel şekilleri, taallük ettikleri arama ve işletme sahalarına ve petrol ameliyelerine münhasır olmak üzere bu kanunun taraflara yüklediği mükellefiyet ve mecburiyetler ve tanıdığı halklar bakımından, Cumhuriyet Hükümeti ile petrol hakkı sahibi arasında akd olunmuş bir mukavele mahiyetinde olup meriyet müddetleri boyunca, kusur olmadıkça, hüküm ve şartları ihlâl edilmedikçe veya tarafların karşılıklı rızaları bulunmadıkça değiştirilemez ve fesh olunamaz.”

Özetle tartışılan bu maddeye göre Petrol Kanunu’nun değiştirilmesi ancak imtiyazı alan şirketler ile hükümetin anlaşması şartıyla mümkün olabilecektir. Kanunu değiştirme konusunda tek yetkili taraf Türk Hükümeti olamayacağı için, egemen devlet anlayışına aykırı bir husus bulunduğundan Petrol Kanunu’ndan bu madde tamamen çıkarılmıştır.

Muhalefet partisinin bu konudaki tutumu 1 Mart 1954 tarihli Yeni Ulus Gazetesi’nde çıkan haberde şöyle yansıtılmıştır;

“Petrol kanun tasarısı komisyondan geçti. 136’ncı madde tasarıdan çıkarılmış, vergi sınırı da kalkmış. Pek memnun olduk. Fakat bunlarla iş bitmedi. Şu soruların cevabını kim verecektir:

1. Türkiye Devleti serbestçe petrol işletebilecek midir?
2. Yabancı devletlere petrol işletme hakkı veriliyor mu?
3. İşletme ruhsatı 50 yıllık bir imtiyaz olarak kalacak mıdır?
4. Türk petrol uzmanlarının, teknisyenlerinin yabancı şirketlerde çalıştırılması mecburi kılınmış mıdır?”(Yeni Ulus 1954: 1-2).

Bu eleştiri ve sorular üzerine İşletmeler Bakanı Sıtkı Yırçalı şu cevapları vermiştir: “Hazırladığımız petrol kanun tasarısı geçici komisyonda 39 toplantı yapılmak suretiyle tetkik edilerek hükümetle tam bir mutabakat içinde son şeklini almış bulunmaktadır... Tasarının 122. maddesiyle halen keşfedilmiş bulunan bütün petrol kaynaklarımızın hükümetin kuracağı bir hükmi şahıs vasıtasıyla işletilmesi öngörülmektedir.” (Vakit 1954: 1).

² Petrol Kanunu Geçici Komisyon Raporu için bkz. *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre IX, İçtima Senesi IV, Cilt 29, Birleşim 57’ye Ek Sıra Sayısı: 106 (4.3.1954), s. 80.

Geçici Komisyon'da kabul edilen Petrol Kanunu'nun yasalaşması için 7 Mart 1954'te oylama yapılmış, 273 kişinin katıldığı oylamada 17 ret oyuna karşılık 256 kabul oyuyla kanun yasalaşmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi 1954: 436). On bir kısım ve 135 maddeden oluşan 6326 Sayılı Petrol Kanunu 16 Mart 1954'te 8659 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

6326 Sayılı Petrol Kanunu'nun 1. maddesine göre, Türkiye'deki petrol kaynakları Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bu maddeyle, arama çalışmaları sonucunda elde edilecek petrolün devletin tasarrufu altında olacağı ifade edilmiştir. Bu sebeple yabancı şirketlerin Türkiye'de petrol bulmaları durumunda, çıkarılacak petrol Türkiye tarafından kullanılacaktır. Kanunun 12. maddesi gereğince, yabancı şahısların doğrudan Türkiye'de petrol hakkına sahip olamayacakları ve arama çalışması yapamayacağı belirtilmiştir. Milli menfaatin korunması konusunda petrol arama işi ancak kendisine yetki verilen şirketler tarafından yapılacaktır. Kanunun 120. maddesinin 1. fıkrası gereğince, yabancı petrol hakkı sahipleri, istihdam ettikleri yabancıların % 15'inden az olmamak kaydıyla Türk vatandaşlarının petrol aramalarının her safhasında uzmanlaşması için yabancı ülkelerde eğitim ve staj görmelerini kabul etmişlerdir (Resmi Gazete 1954: 8633-8644).

Petrol Kanunu hükümleri içerisinde, devlet adına Türkiye'de petrol aramalarını yapmak, aramalar sonucunda petrol ve petrol ürünlerinin alım, satım ve dağıtımını yapmak üzere 7 Mart 1954'te 6327 sayılı kanunla Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) kurulmuştur. 150 milyon Türk Lirası sermayeyle kurulan TPAO, 1954 yılında yapılan genel seçimlerin ardından 10 Aralık 1954'te faaliyete geçmiştir. Ortaklığın ilk genel müdürlüğüne Şahap Enver Birgi getirilmiştir. 6327 sayılı kanunun 4. Maddesine göre TPAO sermayesinin % 51 hazineye, % 49'u ise özel sektöre tahsis edilmiştir (Resmi Gazete 1954: 8644; TPAO 2005: 36).

TPAO, daha önce MTA Enstitüsü tarafından Raman ve Garzan bölgelerinde bulunmuş olan petrol sahalarını ve Batman rafinerisini olduğu gibi devralarak, Türkiye sınırları içinde ilk petrol üretimi yapan özel bir şirket kimliğini elde etmiştir (Lokman 1963: 63).

Petrol Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra yapılan genel seçimleri takiben, petrol kanununa dayanılarak ülkenin dokuz petrol bölgesine ayrılmasına karar verilmiş ve petrol sondajları serbest bırakılmıştır (Yüksel 2011: 102). Kanunun 55. maddesi gereğince arama ruhsatnamesi süresi altı yıl olarak belirlenmiş ve ruhsatnamenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren şirketin en geç bir yıl içinde etüt yapmaya başlaması kabul edilmiştir.

2 Mayıs 1954'te yapılan genel seçimlerden önce CHP Başkanı İsmet İnönü yaptığı konuşmalarda, özellikle petrol konusunda yabancılara verilecek olan ayrıcalıklarla kapitülasyonların geri geleceği yorumlarında bulunmuştur. İsmet İnönü seçim mitingi için gittiği İstanbul'da Petrol Kanunu'na ait şu konuşmayı yapmıştır:

“İşte hukuk alemi, işte profesörler, hepsinin önünde söylüyorum: Petrol Kanunu'nu karşılıklı taahhüt şeklinde görmek bir kapitülasyon devrini açmaktır. Biz bunu asla kabul etmeyiz. Petrol Kanunu, kapitülasyon hükümleriyle hazırlanmış, gönüllü bir kapitülasyon layihası olarak teklif edilmiştir. Ne kadar uğraştık, ne kadar çalıştıksa ancak dış yüzünde görülen bir iki kusurunun gözden saklanmasından başka bir netice elde edemedik... Özetle petrol işletmesi için yabancı sermayeyle işbirliği yapmayı arzu ederiz. Ancak yabancı sermayeden istifade fikri bize kapitülasyon getirmemeli ve Türk Devletini kendi ülkesinde devlet haklarından mahrum etmemelidir.”(Yeni Ulus 1954: 1).

Ancak düzenlenen mitinglerin ardından yapılan 1954 genel seçimlerini Demokrat Parti kazanmış ve Adnan Menderes tarafından 17 Mayıs 1954'te yeni hükümet kurulmuştur. Adnan Menderes, seçim mitingleri sırasında muhalefetin yaptığı tüm eleştirileri de göz önünde bulundurarak hükümet programında yabancı sermayeyi teşvik ve petrol konularında şunları ifade etmiştir (Neziroğlu-Yılmaz 2013: 1021):

“...Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile petrollerimizin işletilmesi konusundaki tedbirlerimizde de gayet kararlıyız. Memleketin sanayileşmesinde, zengin tabii kaynaklarımızın ve petrollerimizin bir an önce işletmeye açılmasında ve milletimizin hizmetine sunulmasında yabancı sermaye ve teknik bilginin teşviki konusuna verdiğimiz önem, her türlü karamsar yaygın ve propagandalara rağmen, milletimizin beğenisine mazhar olmuş bulunmaktadır.”

Petrol Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle Türkiye'de *Gilliland*, *Amoseas*, *Esso*, *Tidewater*, *Shell*, *Bolsa Chica*, *Mobil*, *Shell-Deil*, *Gulf*, *Tennessee* gibi yabancı petrol şirketleri arama çalışmaları yaparak petrol bulmaya çalışmışlardır (Lokman 1963: 68-74).

Yabancı sermaye eliyle Türkiye'de ilk petrol kuyusu İskenderun-Arsuz bölgesinde *Gilliland Oil Corporation* şirketi tarafından açılmıştır. Bu şirketin Türkiye yetkilisi Celalettin Bükey, ilk petrol kuyusunun sondaj çalışmasının Başbakan Adnan Menderes'in huzurunda yapılması için Başbakanlığa telgraf yollamış ve Adnan Menderes'in çalışmaya katılması için ricada bulunmuştur (BCA, 030.01.0.0 / 20.115.8).

1957 yılında Kırklareli ve Siirt bölgesinde Esso Standard Şirketi sondaj çalışmasına başlamış, Gaziantep'te *American Overseas Petroleum* Şirketi 1850 metre derinliğe kadar inmiştir. Mardin'de *Tidewater Oil Company*, Diyarbakır'da *Bolsa Chica Oil Corporation* Şirketi petrol aramak için çalışmalar yapmıştır (BCA, 030.01.0.0 / 92.579.3). Ancak *Esso Standard* Şirketi tarafından yapılan sondaj çalışmalarının ardından Kırklareli'nde petrol emaresine rastlanmamıştır. *American Overseas Petroleum* Şirketi Gaziantep Nizip'te 3094 metre kuyu kazdığı halde petrole rastlamadığı için kuyu terk edilmiştir (BCA, 030.01.0.0 / 92.579.11).

Petrol Kanunu, Türkiye'de petrol bulunması ve çıkarılmasında yabancı sermaye ve teknolojisinden yararlanılmasını amaçlamıştır. Petrol Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden 1965'e kadar Türkiye'ye 1 milyar 850 milyon Türk Lirası tutarında yabancı sermaye girişi sağlanmıştır. Bu rakam aynı dönemde Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu kapsamında Türkiye'ye yabancıların yaptığı yatırım miktarından daha fazladır (Kepenek-Yentürk 1994: 92). Dolayısıyla Petrol Kanunu'yla beraber Türkiye'ye ciddi miktarda döviz akışı da sağlanmıştır.

4. TPAO'nun Türkiye'de Petrol Aramalarındaki Yeri

TPAO'nun başlangıç döneminde, MTA Enstitüsü'nden alınan araçlar sayesinde Raman ve Garzan bölgelerinde yoğun arama ve üretim çalışmaları yapılarak yeni kuyular açılmıştır. TPAO, 21 Ocak 1955'te Garzan-12 kuyusunda 1456 metrede ilk kez petrole ulaşarak, çalışmalarını bu bölgede yoğunlaştırmıştır (TPAO 2005: 38).

6327 Sayılı Kanun'la petrol arama çalışmaları yapmak amacıyla kurulan TPAO, başlangıçta arama faaliyetlerini yalnızca Diyarbakır ve Siirt çevrelerinde yapmıştır. Ancak zamanla yurdun çeşitli bölgelerinde de arama çalışmaları başlatılmış ve bulunan yeni sahalarla ham petrol üretimi hızlı bir şekilde artmıştır. 1954 yılında MTA Enstitüsü tarafından 58 bin ton ham petrol üretildiği halde, TPAO tarafından 1955'te 178 bin ton, 1956'da 305 bin ton, 1959'da 372 bin ton ham petrol üretilmiştir (Komisyon 1973: 153).

6326 Sayılı Petrol Kanunu'nda 1957 yılında yapılan değişiklikle yabancı şirketler lehine petrol arama ve çıkarma sektöründe elverişli yatırım imkânı sağlanmıştır. Bu yıldan itibaren Mobil, BP, California Texas, Shell gibi uluslararası şirketlerin bulunduğu 58 şirket yasadan yararlanarak ülkemizde yatırım yapmıştır. Bu süreçte 373'ü arama amaçlı olmak üzere 898 kuyu açılmış, toplam arama faaliyetlerinin % 62'sini TPAO, % 38'ini yabancılarında da yer aldığı özel kesim gerçekleştirmiştir (Akalin-Tüfekçi 2014: 57).

Raman ve Garzan'da üretilen petrolü işleyebilmek için yıllık kapasitesi 330 bin ton olan modern bir rafinerinin yapılmasına karar verilerek 1952 yılında Batman'da inşaat çalışmaları başlamıştır. Çalışmaların ardından Batman Rafinerisi 1955 yılında açılarak, TPAO bünyesinde üretime başlamıştır (TPAO 2005: 29). Ham petrol üretiminin artmasıyla rafinerinin kapasitesinin 1957 yılında 614 bin tona yükseltilmesine karar verilmiş, bunun için 19 milyon dolar yatırım öngörülmüştür (BCA, 030.01.0.0 / 94.588.9). Ancak rafinerinin kapasitesi 1960 yılında yılda 580 bin tona yükseltilmiştir.

1950'de 18 bin ton olan ham petrol üretimi, Petrol Kanunu ve TPAO'nun kurulmasından sonra 1960'ta da 362 bin tona yükselmiştir. Bu dönemde TPAO dışında 13 ortaklık petrol üretim yetkisine sahip olmuştur. Ancak yabancı sermayeli şirketler, arama ve üretim faaliyetlerini fazla kârlı bulmadıklarından dolayı bir süre sonra imtiyaz yenilenmesi talebinde bulunmamıştır (Kepenek-Yentürk 1994: 104).

TPAO, bulunduğu bölgelerde sadece petrol arama ve çıkarma görevi ile kalmamış bir vakıf ve dernek gibi çalışmıştır. Zaman zaman köy muhtarlarının, öğretmenlerin, belediye başkanlarının yol, su, okul yapımı, malzeme temini gibi taleplerini olumlu karşılamış, şartlar nispetinde gerekli yardımları yapmıştır (TPAO 2005: 45).

SONUÇ

1926 yılında çıkarılan 792 Sayılı Petrol Kanunu ile Türkiye'de ilk yasal düzenlemenin yapıldığı petrol faaliyetleri konusunda, Cumhuriyet'in ilk yıllarında devlet eliyle arama çalışmaları yapılmış ancak ciddi anlamda petrol kaynağına rastlanılmamıştır. 1935 yılında MTA Enstitüsü kurulunca, Türkiye'de petrol arama yetkisi bu kuruma devredilmiş ve 1940 yılında Raman'da kaliteli petrole ulaşılmıştır. Mardin-Diyarbakır-Siirt bölgelerinde petrol olabileceğine ilişkin ihtimaller üzerine, arama çalışmaları bu bölgelerde yoğunlaşarak yeni petrol kuyularının açılması sağlanmıştır. Demokrat Parti dönemine kadar ülke ihtiyaçlarının çok gerisinde kalan petrol üretiminde, 1950'li yıllarda yapılan yasal düzenlemelerle artışa gidilmiştir.

6326 Sayılı Petrol Kanunu ve 6327 Sayılı TPAO Kanunu, Türkiye'de petrol üretimi noktasında önemli yasal düzenlemeler olmuştur. Yabancı petrol şirketlerinin Türkiye sınırları içerisinde petrol arama çalışmalarına izin verilmesi, birçok yabancı şirketin Türkiye'de çalışma yapmasına ve yeni petrol kuyuları açmasına imkân vermiştir. Mobil, Shell, BP gibi büyük petrol şirketlerinin Türkiye'de petrol aramak için imtiyaz almaları dikkat çekmiş, Türkiye'nin petrol ülkesi olabileceği ihtimali akıllara gelmiştir. Ancak yapılan sondaj çalışmalarının ardından bazı arama şirketleri, ekonomik değeri yüksek sayılacak bir petrole rastlamadıkları için sözleşmelerini yenilemeyerek arama çalışmalarına son vermiştir. 1956 yılında TPAO dışında on iki yabancı şirket arama imtiyazı alıp petrol arama çalışmalarına başlamış ve 1959 yılının sonunda on sekiz şirket faaliyetlerine devam etmiştir. Ancak bazı yabancı şirketlerin istedikleri sonucu elde edemeyerek arama faaliyetlerine son vermeleri üzerine, 1961 yılında dokuz yabancı şirket çalışmalarını sürdürmüştür. Bunlardan yedisi Amerikan, biri Alman, biri de Hollanda şirketi olmuştur. Yabancı şirketlerin dışında TPAO ise devlet bünyesinde çalışmalarını yürüterek özellikle Raman ve Garzan bölgelerinde çeşitli petrol kuyuları açmak suretiyle Türkiye petrol üretimine büyük katkılar sağlamıştır.

Petrol Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ve TPAO'nun kurulmasıyla Türkiye petrol üretiminde büyük artışlar yaşanmıştır. 1954'te MTA Enstitüsü tarafından yapılan petrol üretimi 58 bin ton iken, sonraki yıllarda TPAO tarafından yapılan üretim 1959'da 372 bin ton 889 tona yükselmiştir. Yabancılara tanınan imtiyazlar sonucunda yabancı şirketlerin de petrol üretimine girişmesiyle, 1961'de üretilen 441 bin ton petrolün 27 bin 500 tonu Shell ve Mobil tarafından üretilmiştir. Yine de bütün çalışmalara rağmen Türkiye petrol ihtiyacının büyük bir kısmı ithalat yoluyla sağlanmıştır. 1961 yılında üretilen 441 bin ton petrole rağmen, 1 milyon 471 bin ton petrol ithal edilmiştir. Bu sebeple Türkiye'de petrol konusundaki arama ve işleme çalışmaları Türkiye ihtiyacına cevap veremeyecek düzeyde olmuştur.

KAYNAKÇA

- BCA, 030.01.0.0 / 103.641.8
 BCA, 030.01.0.0 / 20.115.8
 BCA, 030.01.0.0 / 92.579.3
 BCA, 030.18.01.01 / 23.15.9
 Akşam, 18 Şubat 1941.
 Ulus, 4 Mart 1948.
 Yeni Ulus, 1 Mart 1954.
 Resmi Gazete, 16 Mart 1954, Sayı: 8659.
 Resmi Gazete, 23 Ocak 1954, Sayı: 8615.
 Resmi Gazete, 27 Mayıs 1933, Sayı: 2411.
 Resmi Gazete, 6 Nisan 1926, Sayı: 341.
 Resmi Gazete, 9 Ağustos 1951, Sayı: 7880.
 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre II, İctima Senesi III, Cilt 23, Birleşim 76 (24.03.1926).
 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre IX, İctima Senesi IV, Cilt 29, Birleşim 57 (4.03.1954).
 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre IX, İctima Senesi IV, Cilt 29, Birleşim 60 (7.03.1954).
- ACAR, Çağdaş – BÜLBÜL, Sevtaç – GÜMRAH, Fevzi – METİN, Çiğdem – PARLAKTUNA, Mahmut (2011), *Petrol ve Doğal Gaz*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara.
- AKALIN, Uğur Selçuk – TÜFEKÇİ, Suat (2014), “Türkiye’nin Petrol Politikaları ve Enerji Özelleştirmelerine Bir Bakış”, *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1, İstanbul, s. 51-66.
- ATALAY, Mesut (2003), “Türkiye’de Petrol Aramacılığının Önemi”, *Avrasya Dosyası (Enerji Özel Sayısı)*, C. 9, S. 1, Ankara, s. 169-191.
- AYHAN, Veysel (2009), *İmparatorluk Yolu: Ortadoğu ve Petrol*, Dora Yayıncılık, Bursa.
- BAYTAL, Yaşar (2007), “Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957)”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 40, Ankara, s. 545-567.
- CAN, Bilmez Bülent (2000); *Demiryolundan Petrole Chester Projesi (1908-1923)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- DARKOT, Besim (1955), *Türkiye İktisadi Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını No. 80, İstanbul.
- DEMİR, Ahmet (1982), “Atatürk Döneminde Türkiye’de Enerji Politikaları”, *Atatürk Dönemi Ekonomi Politikası ve Türkiye’nin Ekonomik Gelişmesi Semineri*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- EDİGER Volkan Ş. (2007), *Osmanlı’da Neft ve Petrol*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara.
- HAYKIR, Yavuz (2011), *Atatürk Dönemi Kara ve Demiryolu İnşa Çalışmaları (1923-1938)*, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri (22 Nisan 1950 – 20 Kasım 1961)*, Haz. İrfan Neziroğlu – Tuncer Yılmaz, C. 2, Ankara, 2013.
- Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri (24 Nisan 1920 – 22 Mayıs 1950)*, Haz. İrfan Neziroğlu – Tuncer Yılmaz, C. 1, Ankara, 2013.
- KARPAT, Kemal H (1996), *Türk Demokrasi Tarihi*, Afa Yayıncılık, İstanbul.
- KEPENEK, Yakup – YENTÜRK, Nurhan (1994), *Türkiye Ekonomisi*, İstanbul.
- KOÇAK, Cemil (2012), *İktidar ve Demokratlar*, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul.
- KOMİSYON (2011), *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KOMİSYON (1973), *50. Yılda Yurdumuzun Enerji ve Doğal Kaynakları*, Ankara.
- KÖKYAY, Ferhat (2008), *1923’ten Günümüze Türkiye Cumhuriyeti’nin Petrol Yatırım Politikaları*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- LOKMAN, Kemal (1963), “Türkiye Petrol Sondajları”, *MTA Enstitüsü Dergisi*, C. 61, Ankara, s. 62-74.
Maden Nizâmnamesi, İstanbul, 1322.
- MTA’nın 75 Yılı*, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Ankara, 2011.
- ÖKÇÜN, A. Gündüz (1969), *XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Maden Üretiminde Türk, Azınlık ve Yabancı Payları*, (Yavuz Abadan’a Armağan - Ayrı Basım), Ankara.
- SELEN, Hâmit Sadi (1939-1940), *İktisadî Türkiye*, Tan Matbaası, İstanbul.

- SELEN, Hamit Sadi (1954), *Türkiye Coğrafyasının Ana Hatları*, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara.
- SELİK, Mehmet (1961), "Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunları ve Tatbikatı", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 16, S. 3, Ankara, s. 5-38.
- SEMİZ, Yaşar (1995), *Türk Amerikan Münasebetleri Işığında Chester Demiryolu Projesi 1909-1926*, Ankara.
- TAŞMAN, C. Eyüp (1949), "Türkiye'de Petrolün Tarihçesi", *MTA Enstitüsü Dergisi*, C. 39, Ankara, s. 14-22.
- TEZEL, Yahya Sezai (1970), "Birinci Büyük Millet Meclisi Anti-Emperyalist Miydi?: Chester Ayrıcalığı", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 25, S. 4, Ankara, s. 287-318.
- Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı İlk 50 Yıl (1954-2004)*, Ankara, 2005.
- ULUĞBAY, Hikmet (2003), *İmparatorluktan Cumhuriyete Petropolitik*, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- YÜKSEL, Dilek Yiğit (2011), "İngiliz Büyükelçiliği Yıllık Raporlarında Türkiye'de Demokrat Parti (1954-1957)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. XXVII, S. 79, Ankara, s. 97-130.
- ZARAKOLU, Avni (1954), "Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 1, Ankara, s. 590-600.

EKLER

EK-1: İsmet İnönü'nün Raman ziyaretini haber yapan 4 Mart 1948 tarihli Ulus Gazetesi

PERSEMBE
4
MART
1948
10 KURUS

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Sihhatini sevenlere birick lavsiye
kannadiz lileberilerinden gıyayemine ad vart
Kunabakamın'ın gın erenilerinde plan
Meshur ALTINSU yunu
bir tertibe ellim.
Abon baylı: Posta caddeyi Naci Keman
Apt. No. 6, Teli 12875

İnönü Raman petrol bölgesinde

Cumhurbaşkanımız

Günde 40-50 ton arasında petrol veren yeni kuyunun bütün tesislerini gezdi

Gerek istihsal, gerek arama için civarda asgari 20 kuyu daha açılacak-Raman'daki mühendisler yeni kuyuya "İnönü Kuyusu" adını verdiler-Daha dorine incek kapasitede sondaj makinelerine ihtiyaç var

Raman'da "S" petrol kuyusu başındaki çalışmalardan bir tanesi.

Marshall dedi ki:

Türkiye ve Yunanistan'a devamlı şekilde yardım zarureti vardır

M. Forrestal de ek yardım tasarısını harekette destekleyerek, Türkiye Yakın Şarkta göz diken bütün yabancıların yoluna set çekiyor, dedi

B. Uran'ın tetkikleri

C. H. P. Genel Başkan Vekili Kastamonu'da B. Uran bugün Taşköprü'de

Kastamonu'da (Makaladan) İsmet Paşık Bülteni'de (Sakalı) saat 6'da...
Kastamonu'da (Makaladan) İsmet Paşık Bülteni'de (Sakalı) saat 6'da...
Kastamonu'da (Makaladan) İsmet Paşık Bülteni'de (Sakalı) saat 6'da...

Amerika'dan Türkiye'ye gönderilen askeri uçaklar

Gruplar halinde gelen uçaklar memleketi varınca şehirler üzerinde gösteri yapacak

Amerika'dan Türkiye'ye gönderilen askeri uçaklar...
Amerika'dan Türkiye'ye gönderilen askeri uçaklar...
Amerika'dan Türkiye'ye gönderilen askeri uçaklar...

Türkiye'de basın hürriyeti

İnsanlık için dokunulmaz ve rasıyolcu bir kurum olan T. İ. H. hürriyetinin perçemlenmesi, dışlanılmak sökü, yaza veyra...
İnsanlık için dokunulmaz ve rasıyolcu bir kurum olan T. İ. H. hürriyetinin perçemlenmesi, dışlanılmak sökü, yaza veyra...
İnsanlık için dokunulmaz ve rasıyolcu bir kurum olan T. İ. H. hürriyetinin perçemlenmesi, dışlanılmak sökü, yaza veyra...

Adana ordu evi yandı

Adana'da 3'üncü askeriyeye ait (teknik) - Binliğin (Büyük) gıyayemine ad vart...
Adana'da 3'üncü askeriyeye ait (teknik) - Binliğin (Büyük) gıyayemine ad vart...
Adana'da 3'üncü askeriyeye ait (teknik) - Binliğin (Büyük) gıyayemine ad vart...

Raman'da iki petrol kuyusu daha açılacak

Ekonomi Bakanının dün verdiği izahat

Ekonomi Bakanının dün verdiği izahat...
Ekonomi Bakanının dün verdiği izahat...
Ekonomi Bakanının dün verdiği izahat...

Selden zarar görenlere yardımlar

BİR terlemlerinin, örne, Şehin, Çehin ve Tazı'da...
BİR terlemlerinin, örne, Şehin, Çehin ve Tazı'da...
BİR terlemlerinin, örne, Şehin, Çehin ve Tazı'da...

Brüksel konferansı bugün toplanıyor

Batı Avrupa Birliği kadrosu içinde askerî, siyasi ve sosyal işbirliği ile ilgili meseleler konuşulacak

Batı Avrupa Birliği kadrosu içinde askerî, siyasi ve sosyal işbirliği ile ilgili meseleler konuşulacak...
Batı Avrupa Birliği kadrosu içinde askerî, siyasi ve sosyal işbirliği ile ilgili meseleler konuşulacak...
Batı Avrupa Birliği kadrosu içinde askerî, siyasi ve sosyal işbirliği ile ilgili meseleler konuşulacak...

Yüce Divan'da Dün de sanıklardan ikisi sorguya çekildi

Yüce Divan bugün de toplanacak

Yüce Divan bugün de toplanacak...
Yüce Divan bugün de toplanacak...
Yüce Divan bugün de toplanacak...

Çekoslovakya'da tam bir komünist idareyi

Dün gece gelen haberler Çekoslovakya'da tam bir komünist idareyi...
Dün gece gelen haberler Çekoslovakya'da tam bir komünist idareyi...
Dün gece gelen haberler Çekoslovakya'da tam bir komünist idareyi...

Yüce Divan'da...
Yüce Divan'da...
Yüce Divan'da...

EK-2: Petrol Kanunu tasarısının şeklini haber yapan 2 Mart 1954 tarihli Vakit Gazetesi

SALI
2
MART 1954
Kıl. 47 Sayı: 18873

Şahıs: ASIM ÜS
Bu nüshasının her bir nüshası için 200 Lirası
Yanılgı 200 Lirası
RAGIP ÜS

İdare yeri: İstanbul, Ankara
Çaldıran, Vanlı Turun
Yayıncı: ASIM ÜS
Telgraf: Vakit - İstanbul
Posta kutusu: 45

Baskıyeri: YAKIT MATBAASI
GÜNLÜK SİYASİ GAZETE
SAYISI: 10 KURSU

Kurultaydan Sonra

Partilerinin müzaheretleri manzarası: C.H.P. ve diğerleri diğer mahaleflerini ile işbirliğinde ziyade büyük teşafat vatandaş toplulukları arasında çıkıp olmak için çalışacaktır.

Yazarı: ASIM ÜS

Kurultay kararlarına ve genel hükümlerine muvafık olarak C.H.P. ve diğerleri diğer mahaleflerini ile işbirliğinde ziyade büyük teşafat vatandaş toplulukları arasında çıkıp olmak için çalışacaktır.

Hacı Necip Südan'da Bir Suikastten Kurtuldu

Mısırda birleşmenin aleyhinde bulunan Umna Partisi mensupları Hartuma umumi valilik sarayına hücum etti — Halka ateş açıldı, iki saat süren çarpışma sonunda 25 kişi öldü 117 kişi yaralandı

KAHİREDE DE KARİŞIKLIKLAR ÇIKTI. M. KARDEŞLER CEMİYETİNE MENSUP NÜMA YIŞİLER TEVKİF EDİLDİ

Hartuma, 2 — General Necip Südan'ın emriyle Hartuma'da bir suikast girişimi yapıldı. Suikastçiler, Hartuma umumi valilik sarayına hücum etti. Halka ateş açıldı. İki saat süren çarpışma sonunda 25 kişi öldü, 117 kişi yaralandı.

Petrol Tasarısının Aldığı Son Şekil

İşletmeler vekili gazetecilere dün bu hususta izahat verdi

"Yurt petrolleri Anonim Ortaklığı", adı altında yeni bir şirket kurulacaktır.

Kocaeli bütün piyasası açıldı

Kurultay kararlarından sonra Halek Partisinin Cumhuriyetçi Millet ve Halkın Partisi gibi diğer mahaleflerini ile işbirliğinde ziyade büyük teşafat vatandaş toplulukları arasında çıkıp olmak için çalışacaktır.

Basın Kanunu Tasarısında yapılan değişiklik

Müddetini ancak aleyhinde doğrudan doğruya takibata geçebilmek için mağdurların yazılı müracaatı lazımdır.

İşletmeler Vekili gazetecilere dün bu hususta izahat verdi

"Yurt petrolleri Anonim Ortaklığı", adı altında yeni bir şirket kurulacaktır.

C.H.P. nin göstereceği müstakil adaylar

S. ALDOĞAN, S. BATURUN İSTANBUL; O. BOLUKBAZI, A. TAHTAKILIÇIN KIRSEHIR; A. BOYACIGİLLERİN DE ZONGULDAK LİSTE SINDE YER ALACAKI SÖYLENYOR

Kasım Güleki: "Buğün muhalefetin başta gelen vazifesi teşrii kanunların meclisin içinde bulundukları gibi ağır duruma düşürülmeye gayret etmektir, dedi.

SAVARONA OKUL GEMİSİ

Atatürkten kalan bu müstakim kayıtları dershane kurullarına kayıtları genc elemlerle geliştirilmesini, varidinde de bu husus arzıdır.

Hindicinde Atom silâhi kullanılması muhtemel

Amerika müstakim kurmay heyetinin başkanı bir beyanatta verdi — Fransız Müdafîleri Birliği Saygıdeğer dördü

Türk Kadınının B. M. Meclisine girişinin 19 uncu yıldönümü

Ankara'da ve şehrinde toplantılar yapıldı. Ant - Kabre ve Taksim Ahdiyesine birer çelenk kondu

Fransa bir tren uçuruma yuvarlandı

Dokuz yolcu öldü; birçok yaralı var

Şehrinde bir kumarhane basıldı

Suc üstünde yakalanan 16 kişi dün adliyyeye sevk edildi

Boğaza yeniden buz kütlesi geliyor

Alcedar tahliyesi gemisi Otensis vapuru dört motoru kurtardı — Hopaza havalete etti

Sinemada güçlü çıkaran sarhoşlar

Şehzadebeyazıtı Tarım zincirinin sarhoş olarak gelen Zeynep'in sarhoşlarından Sobahot ve Heli ve Meydanlı, sinema do ruzelet çıkıp, halkı robotlar atında botları — rır.

Tayyareler için Radar imalatı

Newyork 1 Nafin — Birleşik Amerikân General Electric kompanyası hava referansları kullanılmak üzere bir radar aleti imalatına başlanmıştır. Açıktaki imalatlar, Birleşik Amerikân hava kuvvetleri için bu radar aleti imalatı için yapılmıştır.

Filadelfiyada büyük bir yığın çıktı

Filadelfiyada büyük bir yığın çıktı — Dünyanın en büyük yığınları arasında yer alan Filadelfiya yığını, bu hafta 122 inç maddesinde hazırlanmış ve bu hafta büyük bir yığın çıktı.

Boğaza yeniden buz kütlesi geliyor

Alcedar tahliyesi gemisi Otensis vapuru dört motoru kurtardı — Hopaza havalete etti

Sinemada güçlü çıkaran sarhoşlar

Şehzadebeyazıtı Tarım zincirinin sarhoş olarak gelen Zeynep'in sarhoşlarından Sobahot ve Heli ve Meydanlı, sinema do ruzelet çıkıp, halkı robotlar atında botları — rır.

Tayyareler için Radar imalatı

Newyork 1 Nafin — Birleşik Amerikân General Electric kompanyası hava referansları kullanılmak üzere bir radar aleti imalatına başlanmıştır. Açıktaki imalatlar, Birleşik Amerikân hava kuvvetleri için bu radar aleti imalatı için yapılmıştır.

EK-3: İsmet İnönü'nün Petrol Kanunu'yla ilgili eleştirilerini haber yapan 14 Nisan 1954 tarihli Yeni Ulus Gazetesi

ÇARŞAMBA
14
NİSAN
1954
Yeni Ulus
11 Sayı: 120

YENİ ULUS

CUMHURİYETÇİ DEVRİMCİ HALKI LAİK MİLLİYETÇİ DEVLETÇİ GAZETE

YENİ ULUS
Başlık: Çarşamba 14 Nisan 1954
Yeni Ulus Gazetesi
Yeni Ulus Gazetesi
Yeni Ulus Gazetesi

İnönü'nün İstanbul nutku

C.H.P. Genel Başkanı bugün ziraat, ticaret ve sanayi sahalarında atılan yanlış adımlara işaret ederek işçi meselelerine temas etti, C.H.P. iktidara geldiği zaman alacağı tedbirleri açıkladı

Yabancı sermaye kanunuyla çiftçi tehlike karşısındadır

Ticaretimizin hali her mânası ile ve geniş şümulü ile hüznün vericidir

İşte hukuk âlemi, işte profesörler, hepsinin önünde söylüyorum: Petrol kanununu Karşılıklı taahhüt şeklinde görmek bir kapitülasyon devrini aşmaktır. Biz bunu asla kabul etmeyiz

Demokrat Parti denilen acıp halita
Hüseyin Cahit YALCIN

Demokrat Parti denilen acıp halita Hüseyin Cahit YALCIN

Demokrat Parti denilen acıp halita Hüseyin Cahit YALCIN

Hüseyin Cahit Yalçın

C.H.P. Ankara Milliyetçiliği adamları

D.Parti Aday listesi hayretle karşılandı

Bilhassa aday yoklamaların kazanmasını olan eski D.P. Milletvekili-rinin Genel Meclis tarafından yitirilme arzusunda tekrar aday gösterilene, teşkilatı hiçe sayılmasında hayretle karşılandı

Genç D. P. lilerdeki çözümü

Genç Demokrat Parti lilerdeki çözümü

DP.de istifalar baş gösterdi

DP.de istifalar baş gösterdi

Titonun dünkü ziyaretleri

Yugoslav Cumhurbaşkanı ile görüşmeler dün başladı

Titonun dünkü ziyaretleri

H. Alyot hadisesi

Kredinin meclisi için verilen Alyot hadisesi

H. Alyot hadisesi

HINDIÇINI İÇİN KARAR

Eden ve Dulles «müşterek hareket» konusunda anlaşmaya vardılar

Hindiçini için karar

Avrupa'da bugün de iki maçımız var

Avrupa'da bugün de iki maçımız var

Avrupa'da bugün de iki maçımız var

Genç Millî takım Lüksenburg, Ordu takımı da Portekiz ile karşılaşiyor

Genç Millî takım Lüksenburg, Ordu takımı da Portekiz ile karşılaşiyor

EK-4: Amerika'da yayın yapan Syracuse Post Standart adlı gazetenin Türkiye'nin petrol politikası ile ilgili yayımladığı makalenin çevirisi (BCA, 030.01.0.0 / 103.641.8)

DEMİT AP'İNERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİNİ
T. C.
B A Ş B A K A N L I K
Basın - Yayın ve Turizm Genel Md.
Dairesi
Özel sayı
Genel sayı

OZETİ:
...

AMERİKAN BASININDA:

SYRACUSE POST STANDART (Syracuse,17.1.1953)

ER:

Türkiye İşbirliği Yapıyor

Türkiye'nin ,devlet malı olan Petrol sahalarını yabancı işletmeye açmak suretile millileştirme temayüllerinin aksine bir yol tuttuğunu görmek insana ferahlık veriyor.

Türkiye ,bu sahaları kendi vasıtalarıle geliştiremeyeceğini tamamen idrâk etmiş bulunmaktadır.Bu İra'nın pek büyük zararlar behesusa şimdi öğrenmekte olduğu ve İrakın'da millileştirme kanunu tatbik ederse karşılaşacağı bir neticedir.

Ankara,pek skillice hareket ederek ,bir dünya petrol politikası çerçevesi dahilinde olmak üzere petrol kaynaklarının geliştirilmesi işini yabancı fertler ve şirketlere bırakmaya karar vermiştir.

Anlaşmalar ,Türkiye'nin askeri ve iktisadi menfaatlerine en uygun şartlarla tanzim olacaktır.

1951 de isdar olunan kanun ,yabancı sermayeye müstesna kolaylıklar temin etmekte ve yatırılan para dövizini üzerinden, kuru ve hatta esas envestismanı harice çıkarmak hakkı bahsetmekte olduğundan Türkiye,Hiç şüphesiz ,yardım ezbedecektir.

Türkiye'nin Batı alemine tam bağıllığını bu karardan daha iyi hiç bir şey isbat edemezdi. Türklerin Arab ittihadı

./.

Verilen cevaplarda: Daire ve şube adını yazılmas:

030	01			103	641	8
-----	----	--	--	-----	-----	---

6